

PRÒLEG

CARLES PUIGDEMONT I CASAMAJÓ
130è president de la Generalitat de Catalunya

Goethe va publicar l'obra *Egmont* quan Schiller ja havia tret el seu *Don Carlos* i quan la Revolució Francesa era imminent. En aquell context, en plena decadència de la monarquia espanyola i amb la francesa a punt de ser guillotinata, l'evocació de la revolta flamenca contra la dominació espanyola no era una casualitat. L'ideal de la revolta popular contra l'imperi –un imperi envoltat de les tenebres del fanatisme religiós, la repressió de la Inquisició i la imposició de lleis i costums– era molt inspirador, i probablement aquest fet explica la forma com Goethe aborda uns fets que havien tingut lloc al segle XVI.

És evident, doncs, que la revolta flamenca no va ser un afer intern de l'imperi espanyol. Va marcar el seu temps i els dos segles posteriors, perquè els objectius de les revolucions que s'auguraven eren els mateixos. Era, de fet, un de sol: la llibertat. ¿Per quina raó, si no, un intel·lectual alemany havia d'adreçar la seva mirada cap a la revolta d'un territori que no era el seu –els Països Baixos– contra un imperi que tampoc no li era proper –l'espanyol?

El que em sembla més interessant, de tota manera, no és aquesta elecció, sinó el que suggereix la lectura d'*Egmont*: revela la quina era en l'imaginari europeu il·lustrat la percepció que es tenia del poder imperial espanyol. Un poder fonamentat sobre el fanatisme religiós i militar, extremament repressor i violent. La forma com Goethe descriu l'exercici del poder per part de l'enviat de Felip II, el temible Fernando Álvarez de Toledo, duc d'Alba, i les reflexions sobre els desacords amb el rei per part de Lamoral, comte d'Egmont, i el príncep d'Orange, no són només un exercici de ficció històrica ben documentada. És, en realitat, un retrat tan ben captat que ha resistit el pas del temps i es pot llegir amb els ulls d'avui sense que calguin explicacions complementàries per entendre'l perfectament. Goethe descriu un poder trampós, intolerant, repressor, davant dels dissidents per raons religioses i per raons de costums i tradicions. El comte d'Egmont, que havia estat fidel seguidor de Carles V, no es podia ni imaginar que el rei gosaria alçar la mà en contra seva: «La feina de fer-nos presoners seria pèrfida i estèril. No, no, ells no gosen aixecar tan amunt la bandera de la tirania.» ¿No li sona, al lector? Goethe presenta un comte d'Egmont que creu que els espanyols «no gosaran», i adverteix que si ho fessin «la ventada que provocaria aquesta notícia escamparia per tot el país un incendi espantós. [...] En un instant el poble s'uniria en una lliga formidable. Serien proclamats, amb tota la violència, l'odi i la separació eterna de tot allò que dugués el nom d'espanyol».

Ho escriu Goethe i ho posa en boca del comte d'Egmont, que seria decapitat juntament amb el de Hornes a la gran plaça de Brussel·les, on hi ha una placa que ho recorda. No és l'escrit de cap català tocat pel vici de reescriure la història amb la voluntat de desencadenar una llegenda negra que estigmatitzi la dominació espanyola. És l'escrit d'algú que s'ho mira amb distància i que sap que no descriu cap fantasia, i que, sense saber-ho, ens va llegar un retrat prou precís perquè, 230 anys després, el puguem reconèixer sense dificultats. I és que hi ha una constant que recorre les diferents èpoques, règims i maneres d'exercir el poder: la dominació. En alguns passatges de l'obra, tant en les apesarades primeres reflexions de Margarida de Parma, la regent, com en les dels burgesos i menestrals, passant per l'elèctric i impressionant diàleg entre el duc d'Alba i Egmont, hi apareix la reivindicació d'una manera més planera i tolerant d'exercir el poder. En el brillant duel dialèctic entre Alba i Egmont, el comte fa tots els intents per convèncer l'enviat del rei que les coses no es fan d'aquella manera. «Conec el meu país [...]. Se'ls pot collar, però no oprimir.» I li suggereix una manera de pacificar les províncies, que és abandonar la repressió: «Que el rei signi un perdó general i que tranquil·litzi els ànims i ben aviat es veurà com la fidelitat i l'amor reneixen amb la confiança.»

No li van fer cas. La resposta d'Alba la podríem sentir avui: «¿I que aquell que ha ultratjat la majestat del rei i el santuari de la religió vagi i vingui lliurement i sense cap dany? ¿Que sigui

exemple per a tothom de com queden sense càstig els crims més abominables?»

La repressió de Felip II i de Fernando Álvarez de Toledo va continuar, brutal, sanguinària i enfollida. El record encara perdura.

Llegir *Egmont* amb ulls d'avui no és només submergir-se en una part de la colossal obra de Goethe –que en aquest cas, a més, va comptar amb la música de Beethoven, amb una obertura sublim– sinó que és, en les actuals circumstàncies, un bany de realitat. L'imperi va naufragar als Països Baixos, i va anar declinant. Espanya no va ser capaç de retenir unes províncies que senzillament volien viure segons els seus costums i les seves creences. Aquesta és segurament la lliçó històrica sobre la qual Goethe va construir la seva ficció basada en fets reals.

Com recorda el musicòleg Joaquim Rabaseda en la seva excel·lent introducció a l'edició catalana d'*Egmont* publicada per Curbet Edicions (2019), el dia de Sant Jordi de 1937 l'Orquestra Simfònica de Girona va fer el que seria el darrer concert al teatre de la ciutat, i ho va fer precisament amb l'Obertura d'*Egmont* de Beethoven. Carles Rahola en va publicar una ressenya al diari gironí *L'Autonomista*. Deia Rahola: «I és que ara la música del geni de Bonn sobre el gran drama de Goethe tenia una significació més viva per a nosaltres i feia vibrar les fibres més sensibles del nostre cor de catalans [...]. Ens feia sentir, a través dels segles, la nostra solidaritat i la nostra germanor amb aquelles víctimes d'un sistema unitari i centralista impo-

sat a sang i foc.» En aquella hora greu, Rahola expressava el seu temor: «De sobte, però, pensàrem que semblants fets podrien reproduir-se a Catalunya i que nous Egmonts podien ésser immolats al centralisme, car en cada general feixista hi ha l'esperit d'aquell famós duc d'Alba que destruï les llibertats de Flandes i portà traïdorament Egmont al patíbul, pel sol fet d'haver intentat convèncer Felip II que la seva política no era pas la més a propòsit per fer-se estimar dels seus dissortats súbdits...»

Tenia raó. A penes dos anys després, Carles Rahola, un pacífic periodista que només havia fet servir la màquina d'escriure per publicar textos en favor de la democràcia, la república i la llibertat, sense cap ombra de voler fer mal a ningú, va ser executat al cementiri de Girona la matinada del 15 de març de 1939 després d'un consell de guerra a què el sotmeteren els nous ducs d'Alba, com ell mateix havia fatídicament presagiat.

Agost de 2019, Waterloo